

Gans Peter Børresen,

Santalide apostel.

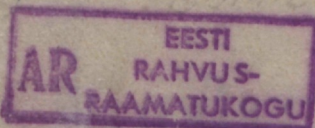
Saksakeelest ümberpannud

E. Blumer,

misstonitooli õpilane.

РЕВЕЛЬ, 1902.

Печатано въ типографіи Авг. Миквиць.

Hans Peter Børresen,

Santalide apostel.

Saksakeelest J. Blumer.

126075 x

Hommikupoolselt India missiooni põllult tuli minewal sügisel teadus (a. 1901), et üks tähtis santalide missionar, wistiist üks kõige-suurematest meie aja missionaridest ülepea, Hans Peter Børresen, oma missiooni põllu peal, nõnda kuda ta ise seda soowinud oli, 76 aasta wanaduses puhkama läinud oli. Et Zumal teada tema eluajal imelikkusid ja tarku teesid wiinud on, siis tahame selle usus kindla mehe elulugu ligemalt tähele panna.

Hans Peter Børresen sündis 16-mal nowembril aastal 1825 Kristjanshamis Daani maal. Tema isa, üks waene laewapuusey, furi warakult, ja tema ema, üks iseäranis tugew ja tubli naesterahwas, pidi nüüd üksi oma suure laste karja eest muretsema. Niisama isa kui ka ema seiswad Zumalast eemal, nõnda et weikene Hans Peter kodu suuremat ühtegi waimulikkuiist asjust teada ei saanud. Mis aga tema ja ta õed- wennad õppida wõiwad, seda tegiwad nad hoolega ja wirgaste.

Üsna weikesest oli Hans Peter ühe haiguse järelbusel peaaegu pime ja kullus sel ajal kord ühest trepist alla, kus juures ta oma pea wäga ära lõi. Ta ise arwas, et need peawalu hood, mis pärast kõige tema eluaja teada waewaswad, nõnda et ta niisugustel kordadel miskit tööd ei wõinud teha, selle kullumise järelbus olla. Ka muidu sattus ta ju lapsena elufardetawa hädadesse. Kui ta ükskord näituselts kümneaastase poisikesega oma õemehele, kes ühes laewaehituse sadamas tööl oli, ühel päewal süüa wiis, tahtis ta proowida, kuidawii siis lugu oleks, kui keegi pime on, ta pani filmad kinni ja läks edasi, kunni ta wiimaks wette kullus. Kolmeteistkümneaastase poisikesena jõi ta kord õlle asemel witrioli ja jäi sest nii haigeks, et arstidel enam lootust tema elu peale ei olnud. Aga armuline Zumal hoidis oma warjawat kät üle Hansu Petri ja laskis teda jälle terweks saada, sest ta oli teada enesele üheks tööriistaks ära walitsenud.

Õma oli wali ja walwas selle järele, et tema lastel mitte rohkem wabadust ei olnud, kui seda hädaste tarwis oli. Nulitsapoiisiks ei pidanud Hans Peter mitte ülesse kaswama. Sellepärast ei tohtinud

ta lastega mængida, kes uulitsate peal ümber joofsewad ja kelle mængud harilikult just kõigeparemab ei ole. Aga üks sõber oli tal ometi, üks heasüdamega, tasane pois, kellega ta wahel wäljas mængis.

Peeri aeg mõjus wäga noore Bõrreseni peale, ja see oli temale kõigeks eluajaks tähtis. Selge otsusele waimulikud elus ei tulnud ta seekord siiski weel. See oli aga üks külw tema südamesse, mis mõne aasta pärast idanema ja wilja kandma pidi. Tema sõbrad pidaswad teda heaks ja wagaks nooreks mehiks — ta käis ju iga pühapäew kirikus ja tühjest asjust ei wõtnud ta millalgi osa. Ta ise aga ütleb pärast sellest ajast, et kõik tema meel ilmlik oli, et ta kirikus uhke oma hea heale peale oli ja et uhkus teda ka tema seltsiliste jumalakartmata elust osa wõtta ära keelas.

Peale leeri aega tuli ta ühe sepa juure õppima. Ja nii hoolas oli ta, ilmas edasi jõuda ja oma tuttawatest ette saada, et ta ka prii tundidel töötas. Mis ta prii tundides teenis, tarwitas ta selle tarwis, et ennast rehkendamises ja sehkendamises täiendada. Pea sai ta laewa sepaks ja töötas sõja laewade peal. Kõige enam rõõmu tegi talle aga laulmine. Ta sai mitme lauluseltsi liikmeks wastu wõetud ja wõttis kontsertidest osa. Kui ta ford ühes wõõrastemaja saalis laulis, ei wõinud ta uneski aimata, et ta pärast (aastal 1877) mitte kaugel sellest kohast ühel kõnelawal seisma ja ühest lihtsast, südamelikust tunnistusest rääkima pidi, mille tarwis Issand teda omast armust kutsunud oli. Ja ommeti, kui see ta wäga imelik paistab olema, ei olnud Bõrresenile missiooni mõte tema noores põlwes mitte wõeras. Kui ta oma sõbradega Kopenhageni linna lenas ümbruses jalutas, wõis ta mõnikord öölda, et see wäärt oleks, seda kõik maha jätta, et wäljaminna ja waeste paganatele ewangeliumi kuulutada.

Weel pidi aga kawa kehtma, kuni see mõte teuks saada wõis. Kuni ta missiooni kutse tarwis kõlbulikuks sai, pidi ta neist kõrgist mõttest, ilmas suure nime ja auu siisse saada, wabaks saama.

Kui aastal 1848 sõda algas, mõtles ta selle peale, ennast prii-tahhlikult kroonu teenistusse anda. Teine ford pidi ta teatris ooperite lauljaks saama. Sellest ei tulnud aga midagit wälja. Issand oli Hansu Petert ühe teise elukutse tarwis ära walitsenud, nimelt oma teenistusesse. Seda ei aimanud noormees weel mitte, kui ta püüdis ja töötas, et ilmas edasi saada. Ta oli ette wõtnud, insheneriks saada. Et ennast selletarwis wäljakoolitada, õppis ta igal priil tunnil, isegi pühapäewal, nõnda et tema kirikuläimisest enam suurt wälja ei tulnud. Lootuses sõjalaewastikus kohta saada, tutwustas ta ennast ühe kõrge auu sees ohwitseriga, kes tema asja toimetada lubas. Ta

höiskasti ju rõõmu pärast ja arwas, et tal õnn käes on. Aga ta sai walusat pettust maitseada, sest kui ta üksford jälle omaft asiast õhwickeriga rääkis, pani ta tähele, et see oma waewa eest helisewat palka wotas. Sellega ei wõinud ega tahtnud kehwa, aga auusa nooremehe meel kudagi kokku jeppida.

Selle pettuse läbi ärtas tema sees ifka enam ja enam see möte, wõerale maale minna. Veel katsus ta ford ühte kohta leida ja talle anti ka sellepeale lootust. Aga kui parajaste koha peale minemise aeg tuli, jäeti teda fõrwale selle põhjusega, et ta veel liiga noor olla. Nüüd sai temale kodumaa kitsaks — ta tahtis wõerale maale — Saksamaale, Belgiasse ja Amerikassee minna. Ta pidi üht tööpõlbu leidma ja üksford kui suur mees kodumaale tagasi tulema. See sündis, aga hoopis teisel teel kui Hans Peter seda plaaninud oli. Ta pidi eisteks risti koolis läbikatsutud saama.

Aastal 1852 reisis ta Kopenhagenist Berliini linna. Siin sai ta tööd ühes raudtee masinate ehituse wabrikus ja tema sisse-tulel oli nii hea, et ta oma wana ema toetada, enesele rohkem teadust koguda ja ka veel natukene järele jätta wõis. Muudu ei olnud tal aga suure linna elu sugugi meele järele. Ta tundis ennast üffi olema. Ta igatses kirikusse, aga mis tarwis pidi ta sinna minema — ta ei oskanud ju veel niipalju saksakeelt, et jutlusest aru wõis saada. Nii wõttis ta ühel pühapäewal oma daani-keele uue testamendi kätte, mis ta oma õelt saanud oli, istus puiestikus pingi peale maha ja hakkas lugema. Kui ta raamatu lahti tegi, juhtus tema silm Luuka ewangeliumi 15-ma peatüki peale. Ta lordas neid imelikka sõnu jälle ja jälle. Tal tuli ette nagu oleks ta ise, kes üffi siin wõeral maal oli, kuhu tema suured soowid teda ajanud oliwad, see ära kadunud poeg. Ta tundis, et ta üks waene patune oli. Ta ise räägib sellest tunnist: „Ma pöörafin Jeesuse poole. Ma langesin oma põlwepeale ja hüüdsin Jumala poole: Halasta minu peale! Ja koha kuulsin ma üht häält oma sees, kes ütles: Tõuse üles, sinu patud on sulle andeks antud. — Nüüd teadsin ma, et ma Jumala laps olen, ehl mul küll kõit veel mitte selge ei olnud ja mul veel nii mõndagi wõitlemist ees seisis.“

Börresen sai pea nuffi sõbru Berlinis, mitte üksnes ühes nõnda-nimetud Standinawia seltsis, kus ta tihti käis, waid ka sakslaste hulgas, kelle seas ta ühte herrat Hempel'i wabrikus tundma õppis, kes teda oma juure wõeraks kutsus. Börresen läks, ja õppis Hempeli waga missonitöö armastajat tüdart Karoliined tundma.

Karoline oli umbes 19 aastat wana kui Bõrresen esimest korda tema isa majasse tuli, ja see ei kestnud kaua, kui Karoline nägi, et see noor daanlane, kes nii pahaste saksakeelt rääkis, väga armas noormees oli. Aga nad ei rääkinud mitte üksteisega. Karoline oli tagasihoidlik ja kartlik, iseäranis noorte meeste wastu. Ometi ühel pühapäewal peale lõunat leidis ta sõnu, kui Bõrresen neile tuli ja jutustas, et ta õhtul teatrisse minna tahab. Ta ise oli ennast walmis pannud, õhtu jumalateenistusele kuulsa õpetaja Knaki juure minna. Karoline seletas Bõrresenile ära, et see palju parem oleks, temaga jumalateenistusele minna, ja pidas oma wanemate imestuseks temale ühe noomituse kõne. Karoline rääkis nii julgeste ja osawaste, et Bõrresen kohe walmis oli, temaga kaasa minema. Kui jumalateenistus otsas oli, läks ta temaga kodu, ilma et teatrisse oleks läinud. Perekonna ja iseäranis Karoline rõõmuks käis Bõrresen sellest õhtust peale tihti Knaki kirikus. Ja nüüd wõiswad noored inimesed tihemine kui enne üksteisega rääkida. Si kestnud mitte kaua, kui neil Jumala ees selgeks sai, et nad kõige eluaja koos pidiwad olema. Warsti peale seba küsis Bõrresen wanemate käest luba, nende tüdart omale wõtta. Kui Hempel temale ütles, et ta ühtegi kaasawara anda ei wõi, wastas Bõrresen: „Mina ei palu mitte raha, waid ainult Teie tüdart. Raha saan ma Jumala abiga ise teenima.“ Wanemad pidiwad noorest daanlastest lugu ja andsiwad rõõmuga seks oma luba. Nõnda saiwad need noored inimesed kihlatud.

Natukene aega enne kihlamist oli Bõrresen waimuliku elu poolest selge otsusele tulnud, ta oli pattude andeksandmist ja Jumala rahu omas südames tunda saanud. Sellest tunnist peale igatses ta sellejärele, kõi oma jõudu Jumala auuks, kelle pärast ta oli, tarwitada ja teistele rahuteed juhutada. Ka mõte missiooni töö peale, millest Karoline ju noorest põlwest kõwasti finni hoidis, ei olnud temale mitte wõõras. See oli ju ommeti ka tema noore põlwe igatsus kord olnud. Nüüd ärkas see jälle tema sees ülesse, aga mõlemad tundsiwad, et õige aeg seba mõtet teuks teha weel käes ei olnud. Kõigist Karoline püüdmisest, kes õpetaja Knaki juhatusel koduses missioonitöös tegew oli, wõttis ta südamest osa ja oli pea õpetaja Knakiga niisama tutaw kui Karoline ja tema wanemad, nõnda et see mitte üksnes tema hingekarjane, waid ka isalik sõber oli, kes palju Bõrreseni peale mõjus.

Sai otsuseks tehtud, et noored inimesed oma pulmi aasta pärast pühitsema pidiwad. See jäi aga pikemale, sest et Karoline haigeks jäi, nõnda et pulmad wast kahe aasta pärast, nimelt 23-mal Mail

1855, peetud saiwad. See oli lena päew mõlematele, ja tuli wälja, et Hempel kaasaawara pärast mitte oma sõna ei pidanud, sest ta andis oma tütrele kõik tarwidusi kaasa ja toimetas noortele inimestele ka lena kodu-kohta.

Börresen oli inshener. Tal oli osalt ühe Berlini wabriku töö üle waadata, osalt pidi ta ümber reisima, uusi wabrikuid asutades ja masinaid sisse seades. Tal olid suured sissetulekud, aga ta lutas ka oma abikaasaga sellest niipalju, et ta mõnikord raha-hädas oli. Kui ükskord üks sõber tema käest küsis, kuda see tulla ja mis ta siis oma rahaga teha, wastas ta: „Ma annan seda renteisse (panka)“. „Mittu protsenti saad sa selle eest?“ „Peale sada protsenti.“ „Mis pank siis see õige on?“ „Meie Issanda pank.“ — Seega sai see raha Jumala riigi heaks tarwitatud. Börresen ja tema abikaasa töötasid kahelkorde hoolega wälimise ja sisemise missiooni töö heaks. Nõnda astusid nad ka ühte waeste rawitsemise seltsi, kus iga seltsiliige nädalas lord oma haigeid pidi vaatamas käima. Iseäranis selle töö juures juhtis Börresen oma annetega, waeste ja noorte inimestega ümberkäia, teiste inimeste tähele panemist enese peale, ja ka muidu teises asjus tulid tema anded nähtawale. Poisimehena oli ta Skandinawia seltsi liige Berlinis olnud. Seal olid enamiste kõik poisimehed, kes suure linna hädaohlikust elust warju tahtsid leida. Kui ta kihlatud oli, tõi ta mitu noort Skandinawlast oma pruudi wanemate majasse, ja pärast, kui ta naisemees oli, kutsus ta neid oma juure. Kui nad aga tahtsid, siis wõisid nad iga õhtu tulla, sest Börresenid olid ikka õhtul kodus. Nõnda sai tema maja mitmele warjupaigaks. Siiski ei mahtunud kõik sinna sisse, sest et ta neile otsekohse ja awalikult oma mõtted elu tähtsamates küsimustes wälja ütles, ja ehk ta seda küll armastuses tegi, siiski jäiwad mitmed wähehaawal tulemata. Ometi mitte üksnes skandinawlast, waid ka sakslased mitmesugustest seltsidest kogusid endid Börreseni majasse. Siin sai ettelõetud, räägitud, mängitud ja lauldud ja iga õhtu sai pühakirja lugemisega ja palwega lõpetud. Nõnda oli Börresenil ja tema abikaasal suur tööpõld niihästi seespool kui ka wäljaspool kodu. Selle peale vaatamata ei jäänud missiooni mõtted mitte unustusesse. Kahe Berlini missioonikooli kaswandikud olid alati rõõmuga oodetawad wõerad. Aga nõu, ise wäljaminna, ei saanud weel mitte täidetud, sest ehk Börresen ise küll walmis minema oli, siis ei olnud tema abikaasal, kel oma kodu ja mitmesugune töö Berlini linnas armsaks oli saanud, enam sugugi sellega nii kiiret, missiooni põllule wälja minna, nagu see tahtmine korj noorel Liinal oli.

Kui nad üks aasta koos elanud olivad, sündis neile esimene laps, üks weike poeg, kes nime Johannes sai, enne aastat aga ära suri. Lapse surma läbi sai Bõrreseni abikaasa meele uuesti tuletatud: „Pea oma tõutust ja mine paganate juure, sest nüüd oled sa kõigist lahti, mis sind kodu külge sidunud on.“ Mõlemad abikaasad rääkisivad oma nõuu läbi, aga selle täitmine pidi veel edasi lükatud saama, sest et Bõrreseni abikaasa haigeks jäi, ja arst temale nõutas, terwise pärast ühte supeluspaika minna. Ta reisib Daanimaale. Siin ei õppinud ta mitte üksi oma wanemate sugulasi, waid ka terwet Daanimaad tundma. Ta oli üsna uhke, kui ta kolmekuulise ära-olemise järele kodumaale tagasi tuli ja oma meest daani keeli terwitada wõis. Tema terwis oli paranenud ja ta wõis oma wana tööd jälle peale hakata. Majas käis rohkem inimesi, kui enne, ja nõnda sai reis missioni põllule edasi lükatud, ehk küll sellest asjast tihti räägitud sai. Bõrresen armastas oma abikaasale öelda: „Kui sina walmis oled, jätan mina oma töö ka lohe järele ja tulen kaasa.“

Tütrel, mis neile sündis, wõttis Issand poolteise aasta wana- duses ära ja jälle kuulis Bõrreseni abikaasa wägewaste healt enese sees: „Pea Issandale oma tõutust!“ Ta rääkis sest palju oma mehele, aga wastus oli niisama kui enne: „Oled sina walmis, siis olen mina ka.“ Nii läks nagu ennegi. Kui suurem walu möödas oli, hakkas Bõrreseni abikaasa uue jõuga oma wana tööd peale, nagu tahaks ta seeläbi sifemist noomivat häält kinni matta. Wabel trööstis ta ennast ka sellega, mis tema ema öölnud oli: „Kes siis niipalju paganate heaks teeb kui sina?“ „Wanad Hempelid andsiwad ikka nõuu, niipea kui missioni mõte õige elawaks sai, seda maha jätta, ja see mõjus muidugi wäga noorepaari peale.“

Neile sündis kolmas laps, sellele nimi Gertrud pandi, ja nüüd hakkas Bõrreseni abikaasa arwama, et see Jumala tahtmine on kodu- maale jääda ja oma armast tööd edasi teha. Aga ehk küll Gertrud millalgi haige ei olnud, paistis ometi selle lapse olekust wälja, nagu peaks teda taewas jälle omale tahtma. Waimulikuis asjus kaswas ta imelikul wiisil, elas südameliku palwega osasaamises Jumalaga ja laulis hõbe-heleda häälega Taaweti laulusid kaasa, mis koftutul- nud juuresolijad laulsiwad, nõnda et ta tihti sügawaste teisa liigutas. Ühel homikul, kui ta umbes 4 aastat wana oli, tõusis ta kõhaga ülesse, ja õhtul oli ta surnud. See oli kõige kõwem löök, mis Bõrreseni seiamani tabanud oli, see kõige kõwem, mis tulla wõis. Bõrreseni abikaasa südames kolas aga: „Mina ei ole oma tõutust Jumalale pidanud ja see on tema karistaw käsi.“ Kui laps

furnud oli, läks ta oma mehe juure ja ütles: „Nüüd olen mina valmis. Meie tahame ära reisida. See on Isanda käsi.“

Agas nüüd hoidis Børresen tagasi. Ta toimetas parajaste Landskronas, et üht wabrikut oma sulu peal asutama hakata ja uskus kindlasti, et tema abikaasaga lugu niisama läheb nagu ennemalt. Ta tundis palju enesel seks põhjust olewat, ometi teadis ta ühes, et see seekord wäga tõsine asi oli ja olema pidi. Ka Børreseni abikaasa wanemad tundsiwad, et siin Jumala hääl oli. Kui Børresen ühel päewal kodu tult, ütles tema abikaasa, et ta enne lõunat Gosneri missiooni seltsi eestseisuses käinud ja teada annud, et tema ja tema mees valmis olla, missiooni põllule minema. See oli rõõmuga missiooni seltsist wastu wõetud saanud. Nüüd nägi Børresen, et asi kindel oli. Uue wabriku ajutamine sai mahajäetud, ja mõlemad abikaasad walmistasiwad endid uue elukutse tarwis ette.

See oli 1863 aasta algul, kui see otsus ettemõetud sai. Et nüüd mitte Hiina tööpõlluks wäljawalitud ei saanud, nagu see ennemalt arwatud sai, waid et mõlemad abikaasad Gosneri seltsi Koli rahwa missiooni põllul töötada tahtsiwad (India maal), tult sellest, et nad ühe noore norralasega, Lars Skrewsrud, sõbraks saiwad, kes peale seda kui ta Brochnowi missiooni kooli Berlinis lõpetanud oli, Koli rahwa hulgas töötada tahtis.

8-mal nowembril 1864 sai Hans Peter Børresen ja tema abikaasa ühes Berliini kirikus palwe ja käte peale panemise läbi oma tulewa ameti peale sisseõnnistatud ja jõudis 23-mal märtsil 1865 hädaohtliku reisu järele Kalkutta linna India maale. Skrewsrud oli juba kaks aastat Indias olnud. Kõige esiteks, mis neil siin juhtus, oli kurwastuse sõnum, et Børreseni abikaasa isa furnud olla. See oli raske waewade ja hädade hakatus, kus Børresenitel küll palju usujulgust tarwis oli.

Endise õitsewa Koli rahwa missiooni töö põllul leidsiwad nad tüdimust missionaride juurest ja ka segadustigi. Børresen ei saanud iseäranis lahkeste wastu wõetud, sest et ta missiooni seltsi eestseisuse usaldust ära teeninud ja daanlane oli. Ka oli saksa-daani sõda peale hakanud, mis ka missiooni põllul saksa ja daani missionaride kohta ilma järelduseta ei jäänud.

Selle tagajärg oli, et Børresen ja Skrewsrud Gosneri missiooni seltsist wälja astusiwad ja ühe Indias töötawa daani missiooni seltsi poole hoidsiwad. Siin sai nende pakkumine agas tagasi lükatud, sest et nende peale Gosneri missiooni seltsist lahutamise pärast umbusaldusega waadati.

Rõnda oli meie missiooni sõbrade lugu pahem kui enne millalgi, nad olid üksi paganate seas ilma toeta, ilma rahata, ilma warjajata, ilma missiooni seltsita, muud kui põlew armastus südames, Issandat teenida ja paganatele ewangeliumi kuulutada. Ja ometi, Issand oli nende poolt. Ta oli oma teendritele ühe suure ülesande ära walinud, mis nad mitte uneski ette näinud ei oleks, ühe tööpõllu, kus nad wabalt oma annetega töötada, ja nii õnnistuserikkalt töötada wõiswad, mis neil ehk muidu ühes missiooni seltsi teenistuses wõimata oleks olnud. Erialgul oli neil raske aga õnnistatud aeg mööda saata. Nad said enam kui enne sunnitud, üksnes Issanda abi peale lootma. Iseäranis oli Bõrresen kindel omas meeles ja ta wõis tihti teisa selle Issanda sõnaga trööstida: „Ära karda, usu aga.“

Üks endine mõte sai nende sees elawaks, nimelt üht isefeiawat tööpõldu otsida, kus enne weel ükski missionar ei olnud töötanud. Selle mõttega läksid Bõrresen ja Skrewsrub Kalkuttast wälja ja käisid mitu maakonda läbi. Südamliku palwe järele bösel ja päewal sai neil wiimaks selgeks, et nad Issanda tahtmise järele santalide hulgas pidid töötama. Santalid oli üks väga sügawaste langenud, saadanat kummardaw rahwas, kes põhjaõhtu pool Kalkuttast elas ja sel ajal Hindu rahwast väga armetumalt rõhutatud sai. Mõne saja marga rahaga — rohkem neil ei olnud — aga kindlas lootuses, et Issand neid selle rahwale ewangeliumi kuulutajateks kutsunud oli ja siis neile ka kõiki tarwidusi andma saab, läksid nad selle rahwa hulka. Bõrresen oli üks kõikumata usuga mees, tasase, lapseliku meelega ja südamega, mis kui loodud oli, teisi südamid wõitma, juhutama ja walitsema; tema kõrwal seisis tema töökas, ohwrimeeseline abikaasa ja Skrewsrub, üks hea andedega, keelte tundja ja tööhimukas norralane. Kaks aastat elasid nad waestes onnikestest tundmata, umbuslikku paganate hulgas, kus neil mitmesugust häda ja waewa sealses terwisele kahjulikus kliimas karta oli. Ühes kirjas oma sõpradele ja sugulastele kirjeldas Bõrresen järgmiselt oma onni-elu: „Minu naabrid on tiigrid, karud, elewandid, pödrad, jänesed, rebased, metskassid ja shakalid, ja minu faaselanikud on rotid, hiired, ussid ja suur hulk mitmesuguseid putukaid; aga Issand hoiab oma kät minu üle ja kaitseb mind.“

Selle aja sees õppisid nad santalide keelt ja elukombeid, aitasid kawala Hindu rahwa waljuse ja kurnamise eest. Iseäranis oli Bõrresenil tihti Ingliise walitsuse ees kurnatawate eest koosta.

Wast kui nad rahwa usaldust ära teeninud oliwad, hakkasiwad nemad missiooni tööle ja kuulutasiwad juurde woolawa santalidele ristilööbub ja ülestõusnud Kristust. Nad tuletasiwad santalidele nende endist jumalat Takuot meele, keda nende isad kord tunnud oliwad ja keda nemad nüüd maha jätnud, et kurabit teenida. Seda-mööda lätsiwad nad tõlise Jumala juure. Selle juures ei kiskunud nad sugugi üffikuid santalid, nagu see neile küll süüks on antud, nende rahwa küllest ära, et neid euoplasteks teha, waid nad jätsi-wad rahwale tema isadest päritud kumbed, niipalju kui nad usuelule mitte kahjulikud ei olnud. Kristiisu põhja peal tahtsiwad nad santalid harida, ja see läks neil korda, neid elawa usule Kristuse juure ära-tada, neid sõnakuulelikkudeks, kombelikkudeks, auusateks ja Wirkadeks inimesteks teha, kes häis elumajades korralliku elu elasiwad. Nende töö sai imewiisil õnnistatud.

Kolmkümmend wiis aastat on möödas, kui Börresen esimese missiooni asutuse, Eben Eseri, aluskiwi pani. Ja mis on tema ja tema kaastöölised Jumala armu läbi selle aja sees kõik korda saatnud? Waatame maad läbi, tehtud teed, kenad istandused, ilusaste ehitud elumajad. Metsliku joomalaulude asemel on palwet ja Taaweti laulude laulmist kuulda, laiskuse, kasimata oleku ja korratuma elu asemel walitsewad puhus ja kord. Endiste kartlikkude ja tuimade inimeste asemel on nüüd wirtu, tublisti inimesi näha, kel rõõm, wabadus ja püüdmine ju näust wälja paistawad. Seda kõik on kristiust teinud.

Ka seda rasket ülesannet on Börresen korda saatnud, santalid nii kaugele wiia, et nad oma kodumaad, kus neid liiga paksult elas, maha jätsiwad ja ühte ennemalt üsna harimata maakonda, põhja-homikupoole, santalidest kõrwale olewa Assami maakonda elama asusiwad, kus neile Inglise walitsuse poolt hea tingimistega maad antud sai. Siin sai üks asutus alustatud, mis hea, korralliku seaduste mõjul õitsema hakkas ja oma suurte thee istanduste läbi weel õitsewa tulewiku läwel seisab. See asutus on mitu aastat Börreseni ja Skrewsrudist maa oma elanikkude, nimelt kahe õpetaja, kahekümne wanema, kolmeteistkümne halastaja õe, ühe arsti ja tema abilise, ülewaatuse all juhatatud saanud, kuna 6 kooliõpetajat ja kolm kooliõpetajannat, need wiimased on Börreseni abitaasa tütarlaste kooli endised koolilapsed, üheksas rahwakoolis töötawad.

19-nes missiooni asutuses ja paljudes koolides santalide seas töötawad peale ühe Schottimaa missiooni ja ühe norralase 2 oma-maa õpetajat ja 18 kateheti, 11 kooliõpetajat, 92 reisiijat wanemat

ja 22 halastajat öde. Kõige selle töösõnu juhatus läheb peaaesutusest, Eben Eserist, wälja, kus nimetud töölistes endis seatud aegadel kokku koguvad, et teistest asutustest ja reisidest maad mööda teatust anda, ja nõuu pidada. Nende ülesanne on, paganaid üles otsida ja ümber pöörata, langenuid ja magajaid ristiniimesi karistada ja manitseda, kõtkuwad toetada, haigeid rawitseda, waesid aidata, argu julgustada ja noortsugu õpetada ja kaswatada, et nad üksford seda suurt tööd edasi teewad ja ewangeliumi laiali lautawad, kuda see kohe naabri pagana rahwa juures juba alatud on.

Eben Eseris, mis kena puiestikkudega ümberpiiratud on, on suur hull majasid, mis santalid ise ehitanud on; iseäranis tähele panna on missonaride elumajad, õpetajate ja koolitõpetajate seminar, pois ja tütaraste koolid, kus mitte üksnes walitsuse ettekirjutatud õpeasju läbiõdetud ei saa, waid kus ka mitmesugust käsitööd õpetatud saab, ja sedawiisi tublid mehed ja naesed maa kombe ja tarwituste järele üles kaswawad. Need koolid on Inglise walitsuse koolide inspektorite poolt palju kiitust leidnud, ja nii mõndagi auuhinda on neile osaks saanud. Peale seda on Bõrreseni abikaasa kõigis riigikoolides Bengali maal ülewaatajannaks käsitöös seatud, nõnda et tema armamine katsumiste korradel (eksamiidel) otsustaw on. Raamatu trükikojast Eben Eserist lähewad mitmesugu raamatud wäja: kooliraamatud, keelte raamatud, sõna- ja käsiraamatud, piibli ümberpanekud ja laulu-raamatud, mis kõik missonar Skrewsrudi kokkuseatud ja ümberpandud on, kes seda suurepäralist tööd teinud on, santalide keelt kirjakeeleks teha ja kooli olu korraldada.

Weel on Eben Eseris suured tiigid, mis Bõrresen pikal näljahäda ajal kaewata lasi, mil ajal nii mõnigi santali kõwa süda pehmeks sai, et ta Issanda, kõige häda abimehe, juure tuli. Kuna Standinawia lipud eluhoonete peal lehwivad, kutsuwad pühapäiwite helisewad kirikufellad peale 11000 santali kokku, kes ligidalt ja laugelt kokku tulewad, et palwes ja tänus Jumala sõna kuulata ja oma wana tuntud rahwa-wiiside järele laulusid laulda.

Terwe missoni töö santalide seas, wõime meie öelda, on elaw tunnistus sellest, mis Jumal nõrkade inimlikude tööriistade läbi teha wõib, kui nad endid lapselikus usus Tema kätte annawad. See on töö, mida mitte üksnes iga kristlik kogudus tänu ja kiitusega Jumala wastu meelde ei tuleta, waid mis ka iga inimest imestama paneb, kel tundmust elu ülemate püüete kohta on.

Aga kust sai see misson omae abi niisuguse suure töö tarwis? Bõrresen ja Skrewsrud hakkaswad ju tühja kätega peale, üksi, tund-

mata ja ilma mingisuguse toeta? Inimlikult waadates, näitas nende ettevõtte väga rumal ja ilma järelduseta olema. Aga nad olid usus Jumala peale wälja läinud, kes ütles: „Kõik hõbe ja kuld on minu päralt.“ Nad teadsiwad, et Jumal neid wäljasaatnud oli. Ja nende lapselik usk ei saanud mitte häbisse. See on väga usku kinnitaw, selle missiooni töö wäljalautamist lähemalt tähele pannes, kuida Jumal oma teenritele sõpru ja poolehoidjaid äratas ja neile ikka parajal ajal abi andis.

Õnnelise sõpru leidis Santali missioon Kalkutta linnast. Bõrresen kes esimese missiooni asutuse ehituse materjali pärast tihti seal käima pidi, äratas pea siin ja seal tähelepanemist oma armsate santalide kohta. Nõnda hakkas ka abiandeid tulema. Lugemata kordasid sai selle armsa mehe usk läbifatsutud. Wististi oligi see otse põhjusiks, et tema usuelu nii kindlaks kaswas. Siin ainult üks weikene näitus, kuida ta Jumala kät tunda wõis: Õnnelise missiooni asutuse Eben Eseri ehituse ajal paistis ükskord, nagu oleks pidanud raha puuduse pärast ehitust üsna järele jätma. Skrewsrud nurises seekord natukene, sest ta arwas, et Bõrresen ehitust liiga suurelt olla ette wõtnud. Bõrresen, kes waimulikult külwist suurt lõikust ootas, oli ehitust nõnda plaaninud, et temas palju ruumi pidi olema. Ta otsis jälle wanast, tuntud kohast abi — palwest. Kui ta ükskord wõsel oma asja südamlikus palwes Issanda ette kandis, et Ta ometi aitaks, oli nõnda, nagu kuuleks ta üht siseti healt, kes ütles: „Ara karda, reisi Kalkuttasse, seal saad sa leidma, mis sul tarwis on.“ Järgmisel päewal reisis ta ära ja sai seal ühe sõbraga uulitsal kokku. Kui see teda nägi, hüüdis ta: „Bõrresen, sa tuleb Jumalast.“ „Jah, see on tõsi,“ wastas see. Sõber ütles edasi: „Minewal wõsel nägin ma unes, et keegi minu juure tuli ja ütles: Bõrresen tarwitab raha, ja sa pead temale seda puuduwat summat saatma. Ma panin raha kohe walmis, olen sinu adressi aga praegu wast teada saanud. Siin on raha. Ma tahtsin seda praegu posti peale wiia.“ —

Kuni 1876 aastani sai see töö suuremalt jault ainult Indias korjatud annete waral ülewal peetud. Sellel aastal tegi Bõrresen ühe reisi Euroopa maale ja leidis sõbru ja toetajaid oma missiooni heaks Inglismaal, Schottimaal, Daani-, Rootsi- ja Norramaal.

Daanimaal, kuhu ta muudugi esiteks läks, sai ta esialgul umbusalsusega ja külmalt wastuwõetud. Tema iseloomus mõjus aga sügawalt. Tema armas olek, ilus laulu heal, kui ta kuuljatele santalide laulusid ettekandis, tema lihtsad aga siiski elawad kujutused missiooni põllult — kõik see kiskus palju kuuljaid tema poole. Aga

santali missiooni töö enese tarwis ei saanud Daanimaa usklike poolt suurt osavõtmist avaldatud. Arwati, et see missioon ei tee mitte kiriklikus meeles oma tööd. Ja mitmed tähtsad, muidu missiooni töö tarwis waimustatud mehed, hoiatasiwad awalikult Bõrreseni eest.

Hoopis teistwiisi sai Bõrresen Inglis- ja Schottimaal wastu wõetud. Südamlikult osa wõttes tuliwad usklike siin temale wastu, mislābi temale enam ja enam selgeks sai, et ta siin oma santalidele sõpru otsima pidi, kui tema isamaa talle selga pööranud oli. See tegi teda kurwaks, kui ta oma isamaad wõrdles wõera maaga, kus teda siin ja seal lahkest wastu wõetud sai. Ometi enne kui ta India maale tagasi reisis, käis ta weel Jumalaga jätmiseks Daanimaal. Siin oli selle aja sees lugu hoopis teiseks saanud. Nähti ära, et Bõrresenile ülekohut oli tehtud, ja paljud missiooni töö armastajad tahtsiwad temaga elawalt ühendusesse astuda.

Et Bõrresenit auuga wastu wõtta, otsustati, ühte suurt missiooni koosolekut teha, mille tarwis kõiki Daanimaa ristiinimesi, misugust usku nad ka oliwad, osa wõtma paluti. See katse läks korda, ja Bõrresen wõis järgmises aastaaruandes, peale seda kui ta tähendanud, kui wastu meelt ta esite olnud, oma südame rõõmu teise wastuwõtmise eest Daanimaal järgmistesse sõnadesse kokku wõtta: Üht niisugust kristliku wendade, rikaste ja waeste, koosolekut ei ole ma weel italgi enne näinud; peale seda weel üks suur hull õpetajaid. See oli mul aga rõõm näha, et, ehk küll kolm mitmesugust daaniluteruse usufelti kous oliwad, kõik usuwahed kadunud ja kõik ühel meelel oliwad, Jeesusest rääkima ja tema riigi wäljalautamistest rõõmustama. Siin wõisime meie 133-ma Taaweti laulu täide-minemist tunda."

Siin sai Bõrresen mõnda aega waimu poolest kosutust. Iseäranis wõitis ta südamid ühe külaskäigu läbi kodupaigas, kus kõigepealt lapsed tema poole hoidma hakkasiwad. Aga ka reisude pääl sai ta sõpru. Raudtee sõitude juhatajad ja abjurütjad, teenijad ja kutsarid, konduktorid ja laasreisijad, inimesed, kes ilmatööta ümberhulkusiwad ja wahiisiwad — kõigiga sai ta juttu. Ja kui ta ka oma rõõmsa oleku sees mõnda naljakat tähendust jutus ette tõi, siis pidi see ometi tõe asja poole juhatama ja mitmele on see eluaegseks õnnistuseks saanud. Kes temaga ühes reisima juhtus, nägi pea ära, kuida ta oma missiooni ja „terjusreiside“ peal Issanda teenistuses õnnistuserikkalt töötada oskas.

Kuida Bõrresen oma reisude peal selle järele ei küsinud, misugusest usufeltist inimestega ta läbi käis, nõnda oli ta ka koguduses

lahke igauhe wastu. Temaga wõiswad usklikud igast wärwist armastuses läbi käia ja ennast Issanda tööst santalide seas röömustada. See üksmeel andis Daanima uuskirikutele hoopis uue näu. Üks uus elu ärkas nende sees, mida paremine elatud kui kirjeldatud wõib saada. Daanima usklikud tundsiwad, et Issand neid kutsus, ühiselt santalide missiooni tööst osa wõtma, ja nad täitsiwad seda kutsu. Sellest ajast peale oli santali missiooni tööl truusi ja armsaid sõpru Bõrreseni kodumaal.

Selle Euroopa reisi peal käis Bõrreseni ta Rootsi ja Norra maal ja äratas seal suurt osawõtmit oma tööst. Rikka andede põhjusel, mis aastal 1877 tema kätte tuliwad, ei olnud tal peale oma tagasitulekut santalide juure enam India maal tarwis ümber rännata, et andeid koguda, waid ta wõis kõik aega ikka enam õitsema hakkawa missiooni töö peale pühendada.

Piigutaw oli tema terwitamise pidu Eben Eseris, kui ta pika äraoleku järele jälle tagasi tuli. Üks suur, piduriidesse ehitud kristlaste hulk oli kokkutulnud. Bõrreseni abikaasa ja tema koolitüdrukud oliwad daani, rootsi ja norra lipusid õmmelnud, mis kõigile pidulikku oleku tegi. Peale seda lehwis ühe kõrge ridwa ottsas rahulip punase ristiga walge riide peal. Mitte wähem kui kolm auuwarawat oli tehtud ja majad oliwad roheliste okstega ja lilledega ehitatud. Kõigest küljest kõlas tulijale wastu: „Ole terwitud, isa!“ Üks terwituse laul sai lauldud ja üks ristitud santal terwitas teda järgmiste sõnadega: „See on hea, et sa tagasi tulnud oled, sest meie olime kui lapsed ilma isata ja oleme sinu järele igatsenud. Nüüd täname meie armast Issandat, kes sind meie juure tagasi toonud on, ja palume teda, et ta tahaks sind meie pärast kaua elada lasta, et sa meid toidaksid toiduga, mis sa Issanda käest oled saanud. Nüüd hõistame meie röömu pärast. Seia saadid oleme meie nutnud, aga nüüd oleme meie röömsad. Ole terwitud ja Jumal õnnistagu sind!“

Bõrreseni wastas sellepeale, et ta terwiwad usklike inimeste käest Euroopast, iseäranis Daanimaalt toob. Ta lõpetas sõnadega: „Hoidkem Issandast Jeesusest kinni ja püüdkem Jumala riiki wälja lautada! Ajagem palwe wäe ja tõsise kaastundmuse läbi waeste patuste wastu saadanat wälja tema laste südamest, et nad peastetud wõiksid saada. Ma ei palu mitte seda, et ma kaua elaksin, waid et ma, niikaua kui ma elan, Jeesuses elaksin ja Teda tõsiselt armastaksin ja Tema rahwale õnnistuseks wõiksin olla.“

Need palwed saiwad Jumalast kuulud. Peaaegu 34 aastat oli selle mehele lubatud selle rahwa hulgas elada ja tööd teha, mis

re ale Issand iseäranis südameligi oli pannud. Et Hans Peter Børreseni vieti lugu pidada, peab teda santalide hulgas nägema, kes teda õiguse ja „isaks“ hüüdsivad. Ta oli isa, kes rahvast väsimata juhatab, kasvatas, õpetas ja armastas. Ta oli oma Lunastajaga alati ühenduses; siis ei olnud see ka ime, et kõik tema loomus rahust, armastusest ja rõõmust rääkis, et kõik, kes teda nägivad, omas südames ütleva pidiwad: See on üks õnnelik mees.

Pärastistes aastades jäi Børresen teha poolest waewaliseks, iseäranis waewas teda peawalu, mis sellest tuli, et tema peaaegu külge üks kaswijas tõusis. Ometi töötas ta kuni minema kowadeni, kus tema nõrkus nõnda suureks läks, et ta pikemaks ajaks woodisse heitma pidi. Oma wiimast kirja 19-mal Aprillil, kus ta oma haigusest teatab ja koju igatseb, lõpetab ta nende sõnadega: „Kui ma kodu saan, siis on se armust, mitte, et ma seda teeninud olen.“

10-mal septembril (a. 1901) tuli surmaingel. Seal ei olnud ühtegi surmaga wõitlust näha, waid üks rahuline magama jäämine. Matufene aega enne surma käskis Børresen Skrewsruti, kõik misiooni sõbru ja wendadid terwitada ja neid paluda, Issandast kinnihoida. Wanematele, kelledest mõned tema juures oliwad, ütles ta, nagu ennemalt: „Soojad südamed!“ Ja oma armastatud abikaasa wastu ütles ta trööstiwalt: „Lühikese aja pärast tulid ka sinna järele; Skrewsrud saab sinu eest muretsema, kuni sa tuled. Jumal õnnistagu teda, ja aidaku seda suurt tööd edasi teha!“ — Veel paar suultigutamist, ja wäsinud töötegija oli oma rahu sisse läinud. Rahulikult kui magaja lapsed oli ta seal. Waewalt wõis uskuda, et tema waim temast lahkunud oli.

See oli südant liigutaw tund, kui Hans Peter Børreseni surmukoha mulla rüppe sai sängitatud. Iseäranis suur hull santalid oli kokkutulnud. Skrewsrud rääkis 121-se Laaweti laulu üle. „Meie nuttime kõik libedaste“ — kirjutas ta ühes kirjas kodu — „ja ühendamine ennast seda enam Jeesusega. Magama läinud elas Issandas, suri Issandas ja saab ka Issandas üles tõusma. Tema sarnast ei saa küll asemel tulema.“

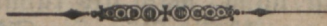
Weikese rahuliku santalide surnuaja peal Eben Eseri ligidal, kus niipalju puhkawad, kes selle Issanda tuunistaja läbi surmast elu sisse on läinud, hingab nüüd Hans Peter Børresen wiimast und, et kord Issanda päewal ülestõusta ja krooni pärida, mis Issand on tõotanud neile, kes otsani truuwiks jääwad.

Danieli r. 12, 3: „Kes palju saadawad õiguse teele, peawad kui tähed paisma ikka ja igaweste.“

J a u l.

Wiißit: Mu järel', hääab Jeesuse.

Oh wõtkem selle elu sees
 Kõik risti röömsast kanda,
 Ja Jeesu järelkäimises
 Ta hoolets ennast anda.
 Kes mõitlewad siin tema wäes,
 Neil taewas elufroon on käes.

3.50 / C 191

